

Osztályozóvizsga témakörök latin nyelvből

1. félév

1. A latin nyelv eredete, elhelyezése a nyelvek között
2. A Római Birodalom történeti korszakai
3. A latin nyelv kiejtési szabályai, jellegzetességei
4. A létige ragozása
5. A névszóragozás, egyes szám, többes szám és az esetek latin megnevezése
6. I.-II.-III. névszóragozás
7. 5 rövid, egyszerű szöveg olvasása és fordítása (lásd melléklet)
8. Mondák a Római birodalom keletkezéséről, korai időszakáról (Aeneas, Romulus és Remus, A szabin nők elrablása, Mucius Scaevola)
9. Híres mondások, szállóigék (lásd melléklet)

2. félév – történelem tagozat

1. Bibliai részlet olvasása, értelmezése (lásd melléklet)
2. Részlet Szent István király intelmeiből (és a részlet értelmezése, elhelyezése a történelemben) (lásd melléklet)
3. Részlet Szent László törvényeiből (és a részlet értelmezése, elhelyezése a történelemben) (lásd melléklet)
4. Részlet a Magna Cartából (és a részlet értelmezése, elhelyezése a történelemben) (lásd melléklet)
5. Részlet az Aranybullából (és a részlet értelmezése, elhelyezése a történelemben) (lásd melléklet)
6. Kb. 5-6 mondatnyi ismeret elvárt a következő témákban:

Családi élet: az apa, anya és a gyerekek élete, a gyerekek játéka

Iskola és tanulás

Építkezés: házak, utak, vízvezetékek

Táplálkozás: ételek és italok

Szórakozás: színház, cirkusz, versenyek, fürdők

Lakhatás, házak

Mezőgazdaság és ipar

Állatok és növények

Szolgák és rabszolgák

Egy híres történelmi alak: Nero császár

Egy híres irodalmi alak: Vergilius

Egy híres történelmi alak: Augustus császár

Egy híres történelmi alak: Hannibal

Szent Pál

Hadviselés

A kereszténység kialakulása, terjedése a Római Birodalomban

Egészség, testápolás és sport

Ruházkodás, ékszerek

2. félév – biológia tagozat

1. Bibliai részlet olvasása, értelmezése (lásd melléklet)

2. Phaedrus: De vulpe et uva (lásd melléklet)

3. Phaedrus: Lupus et agnus (lásd melléklet)

4. Phaedrus: Canis per fluvium carnem ferens (lásd melléklet)

5. Híres mondások, szállóigék (lásd melléklet)

6. Szóképzés: más nyelvben továbbélő elő- és utótagok a természettudományokban (lásd melléklet)

Osztályozóvizsga témakörök latin nyelvből – Melléklet

1. Olvasásra-fordításra kiadott szövegek:

1. Homerus fabulam claram narrat. Homerus poeta clarus est. Homerus, poeta Graecus, bellum Troianum canit et gloriam magnam habet. Graeci contra Troianos bellum magnum gerunt. Graeci Troianos vincunt. Viri Graeci et Troiani clari sunt. Viri clari famam bonam habent.

2. Vergilius poeta Romanus est. Vergilius, poeta clarus, sic canit: „Arma virumque cano”, et fabulam claram narrat. Aeneas vir Troianus est, in Italiam venit et deos in Latium portat. Etiam viri Troiani in Italiam veniunt. Aeneas multas per terras errat. Etiam viri Troiani multas per terras errant. Aeneas multa bella gerit et populos multos vincit.

3. Rea Silvia, femina regia, Romulum et Remum habet. Sed Amulius, vir impius filios Reae Silviae interficere cogitat. Ream Silviam in custodiam dat et pueros in aqua interficere servo imperat. Sed servus imperio domini non paret. Mars deus filios suos servat et ad pueros venire lupae imperat. Lupa pueris, Romulo et Remo mammas praebet. Faustulus, pastor regius pueros parvos invenit et in casam suam portat. Geminos uxori suae, Accae Larentiae dat. Pueri parvi piaae feminae placent, ergo Faustulus et Acca Romulum et Remum in casa parva educant.

4. Postea gemini cum Faustulo Amulium, virum impium auxilio sociorum interficiunt, et cum sociis urbem condere cogitant. Romulus et Remus cum sociis consilium habent, et imperium augurio diiudicant. Imperium bono augurio Romulus habet. Iudicium augurii sociis placet, ergo urbem Romulus condit. Hic Romulus et socii gloriam magnam habent. Roma clara est. Populus Romanus postea victor in bellis et dominus terrarum est. Imperium Romanum clarum est.

5. Roma in Italia originem claram habet.

Vir Troianus et socii Troiani in Italiam veniunt. Aeneas, vir praeclarus, deos patrios in Latium portat et patriam ibi condit.

In Latio pastores vivunt. Romulus cum fratre Remo pastores regit. Postea imperium Romae Romulus habet.

Romani patriam semper amant, pro patria etiam bella gerunt. In familiis Romanorum liberi et servi vivunt. Pater familias potestatem magnam habet vitam familiae suae regit. Familiae Romanae patribus suis parent. Homines in populo Romano liberi sunt.

2. Híres mondások, szállóigék

1. Historia est magistra vitae. – A történelem az élet tanítómestere. Cicero De oratore nyomán
2. Nomen est omen. – A név előjel - a nevében a sorsa. Plautus Persa nyomán Hajas László mesterfodrász, Papp Imre atya
3. Ego sum via et veritas et vita. – Én vagyok az út, az igazság és az élet. Jn 14,6 Út az Atyához
4. Ref. alapelvek 1. Sola scriptura Az *egyedül a Szentírás* elve szerint a **Biblia** Istennek az egyedüli ihletett és hiteles szava, a keresztény tanítás egyetlen forrása. Ez az isteni szó mindenki számára hozzáférhető, azaz mindenki számára érthető a Szentírás és az egyben önmagát magyarázza.
5. Ref alapelvek 2. Sola fide Az *egyedül hit által* elvét néha a **reformáció** alapjának nevezik, mivel ez volt Luther és a többi reformátor tanításának középpontjában. Luther úgy nevezte: „a tanítás, melyen áll vagy bukik az Egyház” (articulus stantis et cadentis ecclesiae). A hit általi **megigazulás** és a Krisztusban való hit általi **üdvözülés** ma is a protestáns kereszténység központi tana. A *sola fide* megfogalmazást **Luther** használta a **rómaiakhoz írt levélből** kiindulva.
6. Ref. alapelvek 3. Sola gratia Az *egyedül kegyelemből* elv arra vonatkozik, hogy az **üdvözülés** csak és kizárólag **kegyelem** által lehetséges, tekintet nélkül az ember bármilyen jó cselekedetére vagy érdemére,^[16] amint ez megtalálható az **efézusbeliekhez írt levélnek** ebben a részletében: „A kiben van a mi váltságunk az Ő vére által, a bűnöknek bocsánata az Ő kegyelmének gazdagsága szerint”^[17] Ez azt jelenti, hogy a megváltás egy olyan ajándék Istentől Jézus szeretete által, amiért nem tettünk semmit.
7. Ref. alapelvek 4. Solus Christus Az *egyedül Krisztus* elv azt jelenti, hogy egyedül **Krisztus** a közvetítő Isten és az ember között, és így senki másan keresztül nem lehetséges a megváltás.
8. Ref. alapelvek 5. Soli deo gloria Az *egyedül Istené a dicsőség* elv alapján minden dicsőség egyedül Istennek jár, mivel a megváltás kizárólag az Ő akarata és tette által ment végbe: nemcsak **Jézus** mindenre elégséges bűnhődése a mi bűneinkért a kereszten az Ő munkája, hanem az is, ha mi hiszünk Jézusnak ebben a tettében, és ezt a hitet is az ember szívében a **Szentlélek** hozza létre.
9. Quod licet lovi, non licet bovi.
10. Non scholae sed vitae discimus. – Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. Seneca Epistulae, de fordítva
11. Carpe diem – ragadd meg a napot, élj a mának. Horatius ódák
12. Omnia vincit amor. – A szerelem mindent legyőz Vergilius 10. ecloga 69. sor
13. Odi et amo. – Gyűlölök és szeretek Catullus 85
14. Verba volant, scripta manent.- A szó elszáll, az írás marad. Caius Titus beszéde a szenátusban
15. Hodie mihi, cras tibi.
16. Memento mori.
17. Repetitio est mater studiorum.
18. Vae victis – jaj a legyőzötteknek Livius szerint Brennus gall vezér a rómaiakhoz Kr.u. 390-ben
19. Errare humanum est. – Tévedni emberi dolog (Seneca, Cicero, Szt Ágoston – de kitartani mellette ördögtől való)
20. Alea iacta est. – A kocka el van vetve. Suetonius: Caesar átkelt a Rubiconon Kr.u. 49, nincs visszaút, megy a játék
21. Veni, vidi, vici.- Jöttem, láttam, győztem Suetonius: Caesar levele a szenátushoz Kr.u. 47, zelay győzelme után
22. Panem et circenses.- Kenyeret és cirkuszt Juvenalis Szatírák a császároknak ennyi kellett, hogy eltereljék a nép figyelmét
23. Manus manum lavat – Kéz kezet mos Seneca Claudius tökké válása /Petronius?
24. Omne principium difficile. – Minden kezdet nehéz.
25. Urbi et orbi. – A városnak és a világnak – pápai áldás (TV: húsvét/kar.)/intézkedés (római kinyilatkoztatások nyitása)
26. Sic transit gloria mundi. – Így múlik el a világ dicsősége. – Pápakoronázás, figyelmeztetés
27. Cuius regio, eius religio. – akié a föld, azé a vallás- Augsburg 1555
28. Si deus pro nobis / nobiscum, quis contra nos? – Ha Isten velünk, ki ellenünk? Róm 8,31, I.Erzsébet ang. az Armada ellen küldve hadait, Rákóczi?
29. Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei - *Nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.* Róm 9,16 Otlík G. Iskola a határon, Szabó M Abigél
30. Vir sapiens aedificavit domum suam supra petram. – A bölcs ember sziklára épít. Mt 7,24 nyomán

3. Részlet Máté evangéliumából

14 Sicut enim homo peregre proficiscens, vocavit servos suos, et tradidit illis bona sua. [15] Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem : et profectus est statim.

[16] Abiit autem qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis, et lucratus est alia quinque. [17] Similiter et qui duo acceperat, lucratus est alia duo. [18] Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, et abscondit pecuniam domini sui. [19] Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et posuit rationem cum eis. [20] Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens : Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

[21] Ait illi dominus ejus : Euge serve bone, et fidelis : quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium domini tui. [22] Accessit autem et qui duo talenta acceperat, et ait : Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. [23] Ait illi dominus ejus : Euge serve bone, et fidelis : quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium domini tui. [24] Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait : Domine, scio quia homo durus es; metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti : [25] et timens abii, et abscondi talentum tuum in terra : ecce habes quod tuum est.

[26] Respondens autem dominus ejus, dixit ei : Serve male, et piger, sciebas quia meto ubi non semino, et congrego ubi non sparsi : [27] oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura. [28] Tollite itaque ab eo talentum, et date ei qui habet decem talenta : [29] omni enim habenti dabitur, et abundabit : ei autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo. [30] Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores : illic erit fletus, et stridor dentium.

4. Részlet Szent István király intelmeiből

In hospitibus... inest utilitas. Inde enim imprimis Romanorum crevit imperium ..., quod multi nobiles et sapientes ex diversis illo confluebant partibus, Roma vero usque hodie esset ancilla, nisi Aeneades fecissent illam liberam ... Nam unius linguae uniusque moris regnum imbecille et fragile est. Propterea iubeo tibi, fili mi, ut bona voluntate illos nutrias et honeste teneas.

hospes, hospitis (m) vendég(barát), idegen	pars, partis (f) rész	mos, moris (m) szokás
insum benne vagyok	illo confluebant oda özönlöttek	imbecillis, imbecille gyenge
utilitas, utilitatis (f) hasznosság	vero valóban	fragilis, fragile törékeny
inde innen	usque –ig	propterea ezért
enim ugyanis	esset lenne	iubeo parancsolok
imprimis elsősorban	ancilla szolgáló	tibi neked
crevit nőtt	nisi hacsak nem	fili mi fiam
quod mert	Aeneades Aeneas utódai	ut hogy
nobilis nemes	fecissent illam tették volna őt (Rómát)	voluntas, voluntatis akarat
sapiens bölcs, okos	nam ugyanis	illos azokat
ex+abl. –ból/-ből	unius egy – genitivus alak	nutrias tápláld, támogasd
diversus 3 különféle	lingua nyelv	honeste becsületesen
		teneas tartsd

De pietate et misericordia ceterisque virtutibus dicimus: modus virtutum finit coronam regum ... sis propitius, sis misericors. Sis denique fortis ... Sis quoque humilis, ut deus te altum faciat hic et in futuro. Sis vero modestus, ut ultra modum neminem punias vel damnes. Sis mitis, honestus, pudicus. Haec omnia ... regalem componunt coronam, sine quibus valet nullus hic regnare.

de –ról, -ről	valet képes
pietas, pietatis (f) kegyesség	nullus senki
misericordia, -ae (f) kegyelem	hic itt
ceterus 3 többi	regnare uralkodni
virtus, virtutis (f) erény	
dicimus mondjuk	
modus, -i (m) mód, mérték	
finio befejezek	
rex, regis (m) király	
sis – legyél	
propitius jóindulatú	
misericors kegyes	
denique azután	
fortis erős	
humilis alázatos	
quoque is	
ut hogy	
te altum faciat téged nagygyá tegyen	
futurum –i (n) jövő	
vero valóban	
modestus mértékletes	
ultra +acc túl	
nemo, neminis (m) senki	
punias büntess	
vel vagy	
damnes elítélj	
mitis békés	
honestus becsületes	
pudicus erkölcsös	
haec ezek	
regalis királyi	
compono alkot	
sine quibus melyek nélkül	

5. Részlet Szent László törvényeiből

12. De libero vel servo in furto capto. Si quis liber vel servus in furto captus fuerit, suspendatur. Si vero pro evadendo patibulo ad ecclesiam confugerit, eductus ab ecclesia obcecetur. Servus in furto captus, si ad ecclesiam non fugerit, sicut liber, suspendatur...

13. De furto clericorum. Ordo clericalis, si anserem vel gallinam aut poma vel his similia furatus fuerit, scopis tantum a magistro corrigatur, sed, quod furatus est, restituat. Maius his si furatus fuerit, ab episcopo suo degradetur et iudicio vulgari damnetur.

14. De libero in furto reperto. Si quis liber decem denariorum pretium furatus fuerit, suspendatur; minus decem denariis si furatus fuerit, furtum duodecies reddat et bovem unum persolvat. Servus autem tale furtum si fecerit, reddat duplum et nasum amittat.

vel vagy	ab episcopo suo püspöke
furtum lopás	által
captus elkapva	degradetur fokoztassék le
si ha	iudicio vulgari világi bíróság
quis valaki	által
fuerit lenne	damnetur ítéltessék meg
suspendatur akasszák fel	reperto felfedezett
pro miatt, -ért	denarius dénár
evadendo elkerülendő	pretium érték
patibulum akasztófa	minus kevesebbet
ad –hoz/-hez	duodecies 12-szeresét
ecclesia egyház/templom	reddat adja vissza
confugerit menekül	bos, bovis marha
eductus kivezettetvén	persolvat fizessen
obcecetur vakítottassék meg	autem pedig
sicut akár	tale ilyen
clericus egyházi személy	duplum kétszerese
ordo clericalis egyházi rendű személy	nasus orr
anser liba	amittat veszítse el
gallina tyúk	
pomum gyümölcs	
his similia ezekhez hasonló	
tantum csak	
scopa vessző	
a magistro a mester által	
corrigatur javítottassék meg	
sed de	
quod amit	
furatus est lopott	
restituat adja vissza	
maius his si ha ezeknél	
nagyobb	

6. Részlet a Magna Cartából

1. In primis concessisse Deo et hac presenti carta nostra confirmasse, pro nobis et heredibus nostris in perpetuum quod Anglicana ecclesia libera sit, et habeat jura sua integra, et libertates suas illesas; et ita volumus observari;

Concessimus etiam omnibus liberis hominibus regni nostri, pro nobis et heredibus nostri in perpetuum, omnes libertates subscriptas, habendas et tenendas eis et heredibus suis, de nobis et heredibus nostris.

13. Et civitas London. habeat omnes antiquas libertates et liberas consuetudines suas, tam per terras, quam per aquas. Preterea volumus et concedimus quod omnes aliae civitates, et burgi, et ville, et portus, habeant omnes libertates et liberas consuetudines suas.

39. Nullus liber homo capiatur, vel imprisonetur, aut disseisiatur, aut utlagetur, aut exuletur, aut aliquo modo destruat, nec super eum ibimus, nec super eum mittemus, nisi per legale iudicium parium suorum vel per legem terrae.

40. Nulli vendemus, nulli negabimus, aut differemus rectum aut justiciam.

7. Részlet az Aranybullából

2. Volumus etiam, quod nec nos nec posteris nostri aliquo tempore servientes capiant vel destruant favore alicuius potentis, nisi primo citati fuerint et ordine iudiciario convicti.

4. Si quis serviens sine filio decesserit, quartam partem possessionis filia obtineat, de residuo sicut ipse voluerit, disponat.

7. Si autem rex extra regnum exercitum ducere voluerit, servientes cum ipso ire non

teneantur, nisi pro pecunia ipsius ... Si vero ex adversa parte exercitus venerit super regnum, omnes universaliter ire teneantur...

26. Possessiones extra regnum non conferantur...

8. Phaedrus: De vulpe et uva

Phaedrus: De vulpe et uva

Fame coacta vulpes alta in vinea

uvam appetebat summis saliens viribus

Quam tangere ut non potuit, discedens ait:

„nondum matura est; nolo acerbam sumere”.

Qui, facere quae non possunt, verbis elevat,

ascribere hoc debebunt exemplum sibi.

9. Phaedrus: Lupus et agnus

Ad rivum eundem lupus et agnus venerant

siti compulsus; superior stabat lupus

longeque inferior agnus. Tunc fauce improba

latro incitatus iurgii causam intulit.

„Cur”, inquit, „turbulentam fecisti mihi

aquam bibenti?” Laniger contra timens:

„Qui possum, quaeso, facere, quod quereris, lupe?”

A te decurrit ad meos haustus liquor.”

Repulsus ille veritatis viribus:

„Ante hos sex menses male” ait „dixisti mihi”.

Respondit agnus: „Equidem natus non eram.”

„Pater hercle tuus ibi” inquit, „male dixit mihi”.

Atque ita correptum lacerat iniusta nece.

Haec propter illos scripta est homines fabula,

qui fictis causis innocentes opprimunt.

10. Phaedrus: Canis per fluvium carnem ferens

Phaedrus: Canis per fluvium carnem ferens

Amittit merito proprium, qui alienum appetit.

Canis per flumen carnem dum ferret natans,

lympharum in speculo vidit simulacrum suum,

aliamque praedam ab altero ferri putans

eripere voluit: verum decepta aviditas

et, quem tenebat ore, dimisit cibum,

nec, quem petebat, potuit adeo attingere.

11. További mondások (csak a biológia tagozaton)

Sic itur ad astra.

Status quo

Ora et labora

Cogito ergo sum

E pluribus unum

Bis dat qui cito dat

Non multa sed multum (Plinius)

Cum Deo propatria et libertate

Citius, altius, fortius

Lupus in fabula (Terentius)

Magna / Summa cum laude

Requiescat in pace

Ab ovo usque ad mala (étkezés!)	persona non grata
Ad hoc csak erre	pm, am
Horribile dictu	quid pro quo – valamit valamiért
alias	quo vadis – Jn 13,36 Péter – Jézus
alter ego	res publica – republic
alibi	tempus fugit
alma mater	terra incognita
anno domini	treuga dei – isteni kegyelem (adott időkben pl. bőjt tilos a háborúzás)
agnus Dei	vade mecum
Ave Imperator, morituri te salutant	verbatimim – szó szerint
Ave Maria	veto
Casus belli	via
curriculum vitae	vice versa
deus ex machina – erőltetett megoldás	vis major
dies irae – a végítélet napja	vivat (rex)
ecce homo	
et cetera	
e.g. exempli gratia	
genius loci	
gaudeamus igitur	
i.e. id est –azaz	
INRI Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum	
in medias res Horatius	
ite, missa est	
laudetur Iesus Christus	
mea culpa	
non plus ultra	
o tempora, o mores	
pecunia non olet Suetonius Vespasianus megadóztatta a közbécéket	
per se	

12. Más nyelven továbbélő elő- és utótagok a természettudományokban

A-, An-	Not, absent	Abiotic: without life
Anoxygenic: without oxygen		
Ab-, Abs-	Away from	Abscission: separation of leaves from tree
Allo-	Another	Allosteric: another binding site
Aqua-	Water	Aqueous: watery
Bi-	Two	Bilayer: double layered
Bio-	Life	Biology: the study of life
-cide	Kill	Bacteriocidal: kills bacteria
Cyt	Cell	Cytoplasm: the fluid inside a cell
Di-	Two	Disaccharide: a carbohydrate made of two simple sugars
Dis-	Apart	Disjoin: separate
Endo-	Inside	Endocytosis: a process that brings things into a cell
Epi-	Upon, over	Epidermis: the uppermost layer of tissue covering an organism
Eu-	True	Eukaryotes have a true nucleus
Ex-	Out	Exocytosis: a process that puts things out of cells
Geno-	Give birth, beget	Genetics: the study of heredity
Hetero-	Mixed, unlike	Heterozygous: a cell that has two different versions of a gene
Homo-	Same	Homozygous: a cell that has two identical versions of a gene
Hyper-	Above	Hypertonic: has a greater concentration of solutes
Hypo-	Below	Hypotonic: has a lower concentration of solutes
Inter-	Between	Interphase: the cellular phase between cell divisions
Iso-	Same	Isotonic: has same concentration of solutes
Locus	Place	A locus on a chromosome is the place where a gene is located
Macro-	Big	Macrophage: a large phagocyte
-meter	Measure	Centimeter: a measurement that's 1/100 of a meter
Micro-	Small	Microbiology: the study of living things too small to see with the naked eye

Mono- One Monosaccharide: a single simple sugar

Olig- Few Oligosaccharide: a short chain of sugars

Ped-, Pod Foot Pseudopod: a "false foot" or projection of an amoeba

Phago- Eat Phagocytosis: a process where a white blood cell engulfs and destroys bacteria and viruses

-phil Love Hydrophilic: mixes well with water

-phobia Fear Hydrophobic: doesn't mix with water

Poly- Many Polypeptide: a chain of many amino acids

Pro- Before Prokaryotes: cells that evolved before nucleated cells

Stom- Mouth Stomates: openings in the surfaces of leaves

Zoo- Animal Zoology: the study of animals

Zygo- Join Zygote: a cell formed from the joining of sperm and egg